

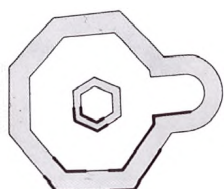
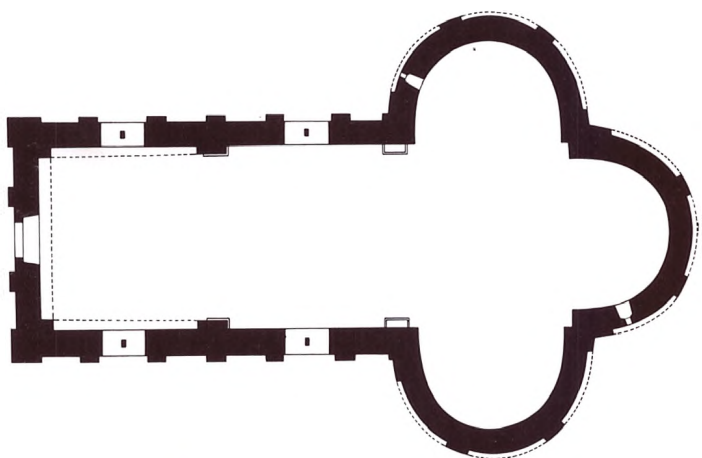

PRIDRAGA, crkva Sv. Martina (prije uništenja)

jeziku, zadržavajući mogućnost komunikativnosti svojega slikarstva kroz arhetipsku simboliku figura i predmeta, te kroz vezanost uz ambijent. U supstratu izraza nalazi se poetski doživljaj svijeta, a u duhovnoj nadgradnji slike su sadržaji puni simbolike (*Savijači čelika*, 1957; ciklus *Plodovi zemlje*, 1956/60). U djelima iz 60-ih godina ritam plastičnih elemenata postaje dominantna izraza; crtež prebacuje u slojevito građene grafizme dinamičnih suglasja pravocrtanoga i kružnoga, konveksnoga i konkavnoga, a boja gubi značaj opisnosti i postaje izražajnim sredstvom u izgradnji apstraktnoga prostora slike (*Crvena polja*, 1964; *Ljeto*, 1965). Sedamdesetih godina nastavlja s kontrapunktiranjem silnica i kromatskih zona u koherentnoj poetici, emotivno ispunjenoj doživljavanjem egzistencijalnih neizvjesnosti. Snažan dodir s prirodom u *Tarskome ciklusu* (poslije 1966) postupno vraća Pricu antropomorfnim predodžbama, a u mnogobrojnim djelima vidljiv je nov, alegorijski odnos figure i krajolika (*Razgovor s Afroditom*, 1982; *Jedriličar*, 1988; *Ljeto u Valetti*, 1991). Posljednjih je godina Prica osobito obogatio svoj grafički opus, a s E. Murtićem ponovno je ilustrirao Goranovu *Jamu* 1983. Tematski ciklus *Opatijski kišobrani*, jarkih kromatskih obilježja, što ga je započeo 1992, povratak je prisnomu lirskom klasičnom slikarstvu (*Djevojke u žutom*, 1993). — Samostalno je izlagao u Zagrebu, Beogradu, New Delhiju, São Paulu, Veneciji, Londonu, Beču, Ljubljani, Pečuhu, Splitu, Zadru, Berlinu, Milanu, Bologni, Firenci.

LIT.: G. Caradente, Zlatko Prica (katalog), Venezia 1956. — D. Šepić, Zlatko Prica, Zagreb 1958. — Z. Kržišnik, Zlatko Prica (katalog), Ljubljana 1962. — M. de Micheli, Zlatko Prica — opera grafica, Milano 1970. — D. Schneider, Zlatko Prica 1947–1974 (katalog), Zagreb 1974. — M. Valsecchi i C. Marsan, Prica, Milano 1975. — V. Maleković, Zlatko Prica — Tarski ciklus (katalog), Zagreb 1982. — K. Prijatelj i I. Šimat Banov, Zlatko Prica (katalog), Zagreb 1989. — J. Šimat Banov, Prica (katalog), Varaždin 1992. — M. Baričević, Zlatko Prica, Pohvale ljepoti (katalog), Varaždin 1994. — I. Šimat Banov, Zlatko Prica, Zagreb 1996.

Z. Ton. i R.

PRIDRAGA, tloert crkve Sv. Martina i krstionice

PRIDRAGA, selo u S Dalmaciji, između Novigrada i Karina; u sr. vijeku *Sutmartindol*. Crkva Sv. Martina, sagrađena u V. ili VI. st., bila je očuvana u izvornu obliku do agresije na Hrvatsku (1991–92), kada je teško oštećena. To je jednobrodna građevina s trikonhalnim svetištem; uz crkvu su nađeni ostaci osmerostrane krstionice. Nedaleko od nje su ruševine šesterolisne starohrv. crkve Sv. Mihovila, sagrađene na ostacima ant. građevine (ladanjska vila). Iz crkve su vrijedni ostaci kamenoga namještaja iz IX. st. Podalje na glavici Goričina otkrivena je starohrv. nekropola.

LIT.: S. Gunjača, Muzej hrvatskih starina od Oslobođenja do danas, SHP, 1952. — Isti, Srednjovjekovni Dolac kod Novigrada, ibid., 1963. — I. Petricoli, Reljef konjanika iz Pridrage, Diadora, 1975, 8. — T. Marasović, Graditeljstvo starohrvatskog doba u Dalmaciji, Split 1994.

I. Pet.

PRIDVORJE, selo u Konavlima; u doba Dubrovačke Republike glavno naselje područja. U XV. st. sagrađeni su Knežev dvor te franjevački samostan s klaustrom. U samostanskoj crkvi Sv. Vlahu, izrazitom primjeru kasnoantičke arhitekture J Hrvatske, čuva se gotički drveni križ s otoka Dakse. Uz crkvu Sv. Srđa nalazi se nekoliko stećaka, od kojih se ističe onaj s reljefom konjanika. Tu je nađen i ulomak sjekire iz neolitika. — Selo je oštećeno u domovinske ratu 1991–92, a slike C. Medovića su pokradene.

R.

PRIJATELJ, Kruno, povjesničar umjetnosti (Split, 1. VII. 1922). Diplomirao je 1946. i doktorirao 1947 (*Barok u Splitu*) na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. U Splitu je bio kustos Arheološkoga muzeja

KRUNO PRIJATELJ

(1944–50), direktor Galerije umjetnina (1950–79) te redoviti profesor splitskoga odjela zadarskoga Filozofskog fakulteta (1979–91); od 1972. honorarni je profesor Filozofskoga fakulteta u Zagrebu. — Proučava hrv. umjetnost od antike do XX. st., poglavito dalm. slikarstvo. Sustavno je istražio i tumačio neobrađena poglavlja povijesti umjetnosti u Dalmaciji: dalm. slikarsku školu XIV–XVI. st., manirizam, barok, umjetnost XIX. st.; renesansne i barokne umjetnike iz Dalmacije koji su djelovali izvan domovine te djela stranih majstora XIV–XIX. st. u Dalmaciji i Istri. Otkrio je mnoge umjetnine, riješio mnogobrojna atributivna pitanja i uspostavio važne umjetničke opuse (Blaž Jurjev) i odredio im mjesto u hrv. povijesti umjetnosti. Njegovi sintezni pregledi (*Barok u Dalmaciji*), monografije i rasprave, utemeljeni na podrobnju poznavanju pojedinačnih djela, donose precizne stilske raščlambe i vrednovanja. Svojim je raspravama u stranim časopisima i knjigama popularizirao stare dalm. majstore u međunarodnim krugovima. Vrednovao je i hrv. moderne majstore (E. Vidović, I. Job, J. Plančić) te predstavljao javnosti mlade slikare i kipare. Autor je postava splitske Galerije umjetnina te mnogobrojnih izložaba i kataloga. Znatno je unaprijedio razvitak hrv. povijesti umjetnosti i obogatio umj. inventar Dalmacije, poglavito barokni; poticao je znanstvenoistraživački i restauratorski rad i odgojio generacije povjesničara umjetnosti. — Član je HAZU (od 1968), Akademije lijepih umjetnosti (od 1966), Ateneo veneto (od 1986) i Instituta za znanost, književnost i umjetnost (od 1986) u Veneciji. U čast 70. godišnjice njegova života izdan je 1992. *Prijatelj zbornik* u dva sveska.

BIBL.: *Barok u Splitu*, Split 1947; *Albanski umjetnik Andrija Aleš u Splitu i u Rabu*, Split 1948 (s C. Fiskovićem); *Slikari XVI. i XVIII. stoljeća u Dubrovniku*, SHP, 1949, 1;

Dalmatinski opus slikara Mateja Ponzone, HK, 1950, 2; Galerija umjetnina u Splitu, Split 1951; Slike domaće škole XV. stoljeća u Splitu, Split 1951; Spomenici Splita i okolice, Split 1951; Prilozi slikarstvu XV–XVII. st. u Dubrovniku, HZ, 1951, 1–4; Slikar Tripo Kokolja, Rad JAZU, 1952, 287; Srebrne pale splitske stolne crkve, Anali–Dubrovnik, 1952; Bokaničeva radionica u Trogiru, ibid.; Andrija Medulić Schiavone, Zagreb 1952; Federiko Benković, Zagreb 1952; Tri splitska slikara iz XIX. stoljeća, Split 1952; Crteži Miroslava Kraljevića u splitskoj Galeriji, Split 1953; Prilog poznavanju zadarskog i šibenskog slikarstva XV. stoljeća, Prilozi–Dalmacija, 1954; Skulpture s ljudskim likom iz starohrvatskog doba, SHP, 1954, 3; Prilog trogorskom slikarstvu XV. stoljeća, Prilozi–Dalmacija, 1955; Umjetnost XVII. i XVIII. stoljeća u Dalmaciji, Zagreb 1956; Problemi belliniani in Dalmazia, Arte veneta (Venezia), 1956, 10; Ivan Duknović, Zagreb 1957; Dokumenti za historiju dubrovačke barokne arhitekture, Tkalčičev zbornik, II, Zagreb 1958; Najraniji radovi Ivana Meštrovića u Splitu, u djelu: Počeci Ivana Meštrovića, Split 1959; Splitski slikari XIX. stoljeća (katalog), Split 1959; Problem opusa slikara Blaža Jurjeva Trogiranina, Radovi OPU, 1960, 2; Juraj Čulinović, Zagreb 1961; Ivan Galčić i njegov salon, Split 1961; Novi podaci o zadarskim slikarima XIV–XVI. stoljeća, Prilozi–Dalmacija, 1961; Boravak Nikole Firentinca u Zadru, ibid.; Juraj Pavlović, Split 1962; Doprinosi Ugrinovića, Prilozi–Dalmacija, 1963; Ivan Skvarčina, Split 1963; Studije o umjetnicima u Dalmaciji, I–V, Zagreb 1963, 1968, 1975, 1983, 1989; Splitski barokni slikar Sebastijan Devita, Prilozi–Dalmacija, 1966; Klasičistički slikari Dalmacije, Split 1964; Slikar Blaž Jurjev, Zagreb 1965; Dubrovačko slikarstvo XV–XVI. stoljeća, Zagreb 1968; Matej Ponzone–Pončun, Split 1970; Za poglavje o manirizmu u likovnoj umjetnosti Dalmacije, Prilozi–Dalmacija, 1972; Neobjelodanjeni ciklus slika Mateja Ponzone–Pončuna, Split 1974; I contatti dei pittori della scuola dalmata colla pittura veneziana, u knjizi: Venezia e il Levante fino al secolo XV, Firenze 1974; Dva dalmatinska majstora u istarskim zbivanjima renesanse i manirizma, Bulletin JAZU, 1977, 1; Sv. Dujam i Sv. Staš u likovnoj umjetnosti, Peristil, 1978, 21; Barok u Dalmaciji, u knjizi: Barok u Hrvatskoj, Zagreb 1982; Juraj Čulinović i slikarska zbivanja u Šibeniku u doba Jurja Dalmatinca, Radovi IPU, 1979–1982, 3–6; Dalmatinsko slikarstvo 15. i 16. stoljeća, Zagreb 1983; Trogirske slikarske teme, Prilozi–Dalmacija, 1983; Canaletto crtež Dioklecijanovog mauzoleja u Splitu, ZNŽO, 1983, 49; Novi prilog o Branišlavu Deškoviću, Peristil, 1983, 26; Prilog stilskoj pripadnosti minijatura Misala vojvode Hrvoja, Radovi. Filozofski fakultet–Zadar, 1984, 23; Omiške oltarske pale oko Palme Mladega, Prilozi–Dalmacija, 1984; U nove restauratorske zahvate u Trogiru i Dubrovniku, ibid., 1985; Slikarstvo renesanse u Dalmaciji i Istri, u knjizi: Renesansa u Hrvatskoj i Sloveniji, Beograd–Zagreb–Mostar 1985; Predgovor, u knjizi: Lj. Karaman, Odabrana djela, Split 1986; Don Frane Bulić i tri savremena umjetnika, VjAHD, 1986, 79; Dopune za splitskog baroknog slikara Sebastijana Devita (De Vita), Peristil, 1986, 29; Slikarstvo zapadnoevropskih stilova u Boki kotorskoj od početka 15. do potkraj 19. stoljeća, Boka (Herceg Novi), 1986, 18; Neobjelodanjena slika iz kruga Paola Veneziana u Splitu, Prilozi–Dalmacija, 1986–87; Slikarska djela 19. stoljeća u Trogiru, Mogućnosti, 1987, 9–10; Neobjelodanjena slika »Bogorodice s Djetetom« Nikole Vladanovca, Prilozi–Dalmacija, 1988; Slikarstvo u Dalmaciji 1784. do 1884. Split 1989; Barokne umjetnine u crkvi Sv. Krševana u Zadru, Zadarska revija, 1990, 2–3; Minijature splitskog brevijara iz 1291. u muzeju Correr u Veneciji, Peristil, 1990, 33; Splitska katedrala, Zagreb–Split 1991; Splitski izlog, Zagreb 1991; Likovni umjetnici »Schiavoni« u Dalmaciji u 15. stoljeću, Mogućnosti, 1991, 1–2; Likovni umjetnici »Schiavoni« u 16. stoljeću, ibid., 1992, 3–4; Fulgencije Bakotić, Kaštela 1993; Mletački barokni slikari i kipari u Dalmaciji i u Istri, u zborniku: Umjetnost na istočnoj obali Jadrana u kontekstu europske tradicije, Rijeka 1993; Kroz povijest umjetnosti u Dalmaciji (XIII–XIX. st.), Split 1995.

LIT.: C. Fisković, Uz bibliografiju Krana Prijatelja, Mogućnosti, 1966, 1. – I. Zidić, O piscu, u knjizi: K. Prijatelj, Splitski izlog, Zagreb 1991. – J. Höfler, Akademik prof. dr. Krano Prijatelj – sedamdesetletnik, ZUZ, 1992. – J. Belamarić, Zbornik posvećen Krani Prijatelju u povodu 70. godišnjice života, Prilozi–Dalmacija 1992 (Prijatelj zbornik, I). – A. Duplancić, Bibliografija radova Krane Prijatelja (1944–92), ibid. – M. Ivanišević, Izložbe splitske Galerije umjetnina priredene od Krana Prijatelja, ibid. (Prijatelj zbornik, II).

PRILOZI POVIJESTI UMJETNOSTI U DALMACIJI, časopis Regionalnoga zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu. Prvih šest svezaka izašlo je u obliku posebnih studija: C. Fisković, Dalmatinski spomenici i okupator, 1946, 1; C. Fisković, Charontonov diptih u Dubrovniku, 1946, 2; C. Fisković, Dokumenti o radu naših graditelja i klesara XV–XVI. stoljeća u Dubrovniku, 1947, 3; L. Beritić, Dubrovački graditelj Paskoje Miličević, 1948, 4; C. Fisković i K. Prijatelj, Albanski umjetnik Andrija Aleši u Splitu i Rabu, 1948, 5; C. Fisković i K. Prijatelj, Prilozi povijesti umjetnosti u Dubrovniku, 1950, 6. Do 1993. objavljena su 33 broja i zasebni svezak indeksa, serije 1–22 (1982). Brojevi 21 i 22 izašli su kao zbornik posvećen C. Fiskoviću, brojevi 32 i 33 kao zbornik K. Prijatelja. Urednici C. Fisković (1–20), D. Domančić (21–31) i J. Belamarić (26, 32, 33).

Časopis je usmjerio nacionalnu povijest umjetnosti prema novim temama; donosi upozorenja o novootkrivenim spomenicima, atributivne priloge, izlaganja arhivske građe, monografske studije, rasprave, inventar, ikonografske studije, iscrpne povijesno-umjetničke topografije i indekse majstora koji su do XX. st. djelovali u Dalmaciji.

PRIMOŠTEN, naselje *JI* od Šibenika. U XVI. st. sagrađen je most koji je naselje na otočiću povezao s kopnom. Na otočiću je tada, na položaju koji se danas zove Rudina, podignuta utvrda, a uz obalu, prema kopnu, dvije kule i zidine, radi obrane od tur. naleta. Fortifikacije su porušene krajem XIX. st. Župna crkva Sv. Jurja, podignuta na vrhu uzvisine u XV. st., temeljito je pregrađena 1760. U njoj se čuva ikona Bl. Dj. Marije sa sre-

brnim okovom i slika Sv. Marije sa Sv. Lukom i Jurjem, rad K. Cusija iz 1719. Na ulazu u naselje je barokna kapela iz 1790.

LIT.: K. Stošić, Sela šibenskog kotara, Šibenik 1941, str. 255–258.

Z. Gu.

PRIZMIĆ-ŠEGE, Anka, slikarica i kiparica (Vela Luka, 7. XII. 1918). Slika motive s Korčule u rasponu od figuracije do lirske apstrakcije. Radi reljefe s tematikom iz II. svj. r., portrete i alegorijske kompozicije. Ima vlastitu galeriju u Veloj Luci. – Samostalno izlagala u Splitu, Veloj Luci i Sacramentu (SAD).

LIT.: M. Gjirovoje, Anka Prizmić, Zbornik otoka Korčule, 1972.

PRIZNA, selo na morskoj obali blizu Jablanca. U blizini prapov. gradina s ostacima srednjovj. arhitekture. Kasnogotičke kapele Sv. Ivana i Sv. Ante poslije su pregrađene.

PROCULIJAN, Antun, humanist (XVI. st.); rođen u Baru. Bio kancelar u više dalm. gradova. Kao kancelar grada održao govor splitskoj općini 1558 (tiskano u Veneciji 1567). Uz opise Splita i njegove prošlosti najzanimljiviji dio govora odnosi se na Dioklecijanovu palaču jer sadrži podatke koji iz drugih izvora nisu poznati. Zahvaljujući Proculijanu identificirana su dva mala kružna svetišta Z od Peristila kao Venerin i Cibelin hram.

LIT.: M. Marasas-Alujević, Proculijanov govor splitskoj općini 1558. i njegovo značenje za kulturno-povijesna i filološka istraživanja, Kulturna baština, 1984, 15.

R.

PROGONOVIĆ, Ivan, dubrovački zlatar (druga pol. XV. st.); podrijetlom iz Novoga Brda u Srbiji, gdje je u XV. st. boravilo mnogo Dubrovčana. Doselio se u Dubrovnik vjerojatno pred tur. najezdom. Uživao je veliki ugled; 1470. dubrovački je nadbiskup Timotej Maffei naručio kod njega srebrni vrč i posudu za umivanje za poklon kralju Matijašu Korvinu; 1473. naručio je kod njega mnogobrojne srebrne posude, šalice i tanjure dubrovački nadbiskup Ivan de Veneriis; u dokumentima se navode još neka Progonovićeve djela. Očuvano je srebrno raspelo koje je 1471. izradio za bratovštinu Svih Svetih u Korčuli (sada u Opatskoj riznici u Korčuli) u izrazitim oblicima kasne gotike. Raspelo ima s prednje strane raspetoga Krista u sredini, a likove Bl. Dj. Marije, Sv. Ivana i još jednoga sveca na vrhovima krakova; sa stražnje strane u sredini je Majka Božja s djetetom, na vrhovima krakova su simboli evanđelista, a pri dnu su klečeći bratimi s barjakom.

LIT.: C. Fisković, Dubrovački zlatari od XIII. do XVII. stoljeća, SHP, 1949, str. 191–192, 204, 205–206. – A. Fazinić i I. Matijaca, Srebrni oltarni i ophodni križevi korčulanskih crkava, Peristil, 1977, 20, str. 23. – I. Lentić, Zlatarstvo, u katalogu: Zlatno doba Dubrovnika, Zagreb–Dubrovnik 1987.

K. Plj.

PROKŠ, Josip (Josef Proksch), slikar (Pavlovic, Moravska ?, između 1812–15 – Beč, poslije 1880). Na Akademiji u Beču pohađao je 1842–47. škole za slikarstvo, kiparstvo i arhitekturu. U Hrvatskoj počeo raditi 1859, u Zagrebu živi 1864–69. Prvo je njegovo veće djelo oslikavanje svetišta te obnova oltara i propovjedaonice u župnoj crkvi u Molvama graditelja F. Kleina (oko 1862); 1864. oslikao je zidove kapelice Sv. Jurja u Maksimiru; 1866. izradio je oltarnu sliku i oslikao svetište u Bregima kraj Ivanića, oltarne slike u Sv. Petru Orehovcu i Gornjem Dubovcu kraj Križevaca; 1867. oslikao je novu crkvu u Gori kraj Petrinje, izradio oltar za pravosl. crkvu u Vukmaniću; 1869. oltar i palu za crkvu Sv. Šimuna u Markuševcu. Grafička zbirka Nacionalne i sveučilišne biblioteke čuva 71 akvarelirani crtež, među kojima se nalaze skice za opremu crkava u Kravarskom, Bisagu, Božjakovini, Raiću te za crkvu Sv. Petra u Zagrebu. Sudjelovao u osnivanju Društva umjetnosti 1868; bio je procjenitelj slika iz ostavštine nadbiskupa Haulika.

LIT.: K. Bedeković, O postanku i djelovanju obrtničkoga društva u Zagrebu, Zagreb 1866. – Prvo godišnje izvješće Društva umjetnosti za godinu 1879, Zagreb 1880. – O. Švajcer, Jedna zanimljiva kolekcija skica i akvarela, Vijesti MK, 1978, 1.

O. Ma.

PROLOŽAC → IMOTSKA KRAJINA

PROLJETNI SALON, lik. manifestacija koja se održavala 1916–28, do 1919. pod nazivom *Hrvatski proljetni salon*, potom *Proljetni salon*. Okupljala je široki krug hrvatskih lik. umjetnika pretežno mlade generacije. Prva je izložba održana u Salonu Ulrich u Zagrebu 1916. Na njoj su nastupili Lj. Babić, J. Miše, T. Krizman, Z. Šulentić, te kipari F. Čus, H. Juhn i J. Turkalj. – »Mi ne nastupamo ni sa kakvim lozinkama... ali naš pogled gleda u budućnost...« – izjavljuju u katalogu prve izložbe. To je ipak bio stav i, kao što će vrijeme pokazati, osnova na kojoj će se čitavo desetljeće okupljati snage za obnovu lik. izraza. Lj. Babić u to vrijeme slika simbolistički, J. Miše nastupa s radovima na granici secesije i ekspresionizma, a pojavljuju se i četiri mlada umjetnika M. Uzelac, V. Gecan, M. Trepše i V.